

Dr. Zora Rutar Ilc,

Zavod Republike Slovenije za šolstvo, zora.rutar-ilc@zrss.si

(PRE)OBREMENJENOST UČENCEV (Z NALOGAMI) – MIT ALI REALNOST?

► Zora Rutar Ilc

V zadnjih tednih v javnosti poteka razprava o domnevni (pre)zahtevnosti oz. količini domačih nalog pa tudi siceršnji preobremenjenosti (dela) učencev. Ta tema je vredna osvetlitve, ker je povezana s številnimi šolskimi vidiki, vzgojnimi praksami in drugimi razmerji med različnimi »deležniki«. Zanimivo je, da v resnici nimamo prav veliko objektivnih podatkov o perečem vprašanju, ali se delež in zahtevnost domačih nalog pri nas povečujeta. Je pa res, da je takšno mnenje med starši prisotno že dolgo, tako da je razmislek o tem, kaj mu botruje, na mestu.

Premislimo najprej, kako bi na domače naloge pa tudi siceršnjo obremenjenost z učenjem utegnili vplivati program devetletke in učni načrti. Program je bil z devetletko prenovljen pred mnogimi leti, tako da ne moremo govoriti o tem, da bi sam po sebi prispeval k povečevanju obre-

menjenosti z učenjem. Res pa je, da so bile vanj postopoma uvedene nekatere spremembe, ki so vplivale na zmanjšanje njegove koherentnosti, kot je bil zastavljen na začetku, in s tem povečale možnost »motenj«. Ena od teh sprememb je premik številčnega ocenjevanja v zgodnejše obdobje, na kar je – paradokсно – posredno vplival pritisk staršev, ki so tudi po večletni praksi opisnega ocenjevanja javljali potrebo po številčnem, češ da to prinaša jasnejšo primerljivost dosežkov njihovih otrok. Predpostavljamo lahko, da zgodnejše številčno ocenjevanje za seboj potegne večjo pozornost staršev na ocene in vse, kar je povezano z njihovim pridobivanjem – torej tudi na odnos do domačih nalog in povečano zaznavo njihove pomembnosti.

Spremenjena sta tudi umestitev in vloga nacionalnih preizkusov, kar prav tako utegne povečati pozornost (tokrat učiteljev) na vse, kar lahko

prispeva k boljšim rezultatom – pri čemer funkcija domačih nalog (zlasti v funkciji priprav na nacionalne preizkuse) ni zanemarljiva.

Bolj zagonetna je pri vplivu na povečanje določenih (pre)obremenitev, kot jih zaznavajo (ali o njih poročajo) starši – včasih pa tudi učitelji – vloga učnih načrtov. Ti predstavljajo enega od tistih elementov programa, ki je doživel uradno prenavo oz. posodobitev. Priporočila pri posodabljanju so sicer merila na rahljanje (pre)obsežnih učnih načrtov oz. na razumno količino relevantnih učnih ciljev in primernih standardov, a kako učinkoviti so bili pri tem »prenovitelji« (upoštevaje načelo: »manj je več«, da je to »manj« lahko toliko bolj poglobljeno in trajno), ostaja odprto.

Kljub tovrstnim dvomom pa gre z nekaj rezerve vzeti izjave tistih učiteljev, ki menijo da v danih časovnih okvirih »težko predelajo vso snov« in »so zato učencem prisiljeni nalogati več domačega dela«. Zastavlja se vprašanje, ali je temu tako, ker so (vsi) učni načrti res preobsežni, ali pa je eden od razlogov v tem, da se nekateri učitelji (kot še vedno zaznavajo pedagoški svetovalci Zavoda RS za šolstvo na terenu) pri poučevanju opirajo predvsem na učbenike, ki se jih čutijo dolžne »predelati«, ne pa na učne načrte in v njih zapisane cilje in standarde. Učni načrti niso niti seznam poglavij učbenika niti seznam tem ali »snovi«, ampak so v prvi vrsti opredelitev učnih ciljev ter standardov, ki jih je mogoče dosegati na različne načine, s povezovanjem in združevanjem, z avtonomijo pri izbiri didaktičnih pristopov, z različnimi učbeniki ter drugimi učnimi sredstvi.

V zvezi s (pre)obremenjevanjem ne gre zanemariti niti t. i. »človeškega faktorja«: med učitelji se najdejo izjeme, ki iz različnih razlogov pretiravajo z zahtevnostjo in količino

snovi pri poučevanju nasploh, ne le v zvezi z domačimi nalogami; včasih pa tudi kakšna šola v celoti z bolj izrazito storilnostno in tekmovalno kulturo prispeva k občutku (pre)obremenjenosti. Učenje in domače naloge pa utegnejo učenci doživljati obremenjujoče tudi zaradi same narave učnih izzivov. Občutek zasičenosti lahko pri učencih povzročijo naloge, ki so rutinske, repetitivne, časovno zamudne in količinsko obsežne; občutek neobvladljivosti (zaradi katerega se zatečejo po pomoč k staršem) pa izvira iz intelektualnih izzivov, ki terjajo raziskovanje, razmišljanje, domiselnost, različne vrste aktivnosti in zavzetost ...

Tako rutinske kot miselno zahtevne naloge torej lahko povzročijo občutek obremenjenosti, čeprav drugačnega izvora. Zato so pomembni tudi premišljen izbor izzivov za domače naloge, njihovo razporejanje in raznolikost ter predpriprava zanje. To še posebej velja za prvo VIO, ko domače delo otrok nikakor ne bi smelo odbijati od šole, ampak jim krepi veselje do raziskovanja, učenja, in razvijati različne veščine.

Pri vsem skupaj je ključno vprašanje, kaj sploh je vloga domače naloge in kako je povezana z učenjem. Načeloma so naloge namenjene utrjevanju

in nadgrajevanju učnega procesa, opravljenega v šoli, ter so povratna informacija učencu, staršem in učiteljem o tem, kako učenci dosegajo učne cilje. To pa predpostavlja, da oboji – učitelji in učenci – domače naloge vzamejo zares, kar pomeni, da učitelj skupaj z učenci pogleda, kako so jih opravili, in se z njimi pogovori o tem, kaj jim je uspelo, kaj pa ne. Le tako bodo domače naloge dovolj osmišljene, da se bodo učencem zdale vredne reševanja, starši pa bodo ob njih zavzeli ustrezno vlogo. Pri tem je kažipoten pristop formativnega spremljanja.

Domača naloga naj torej prispeva k utrjevanju učnih ciljev, naj bo v območju tega, čemur so v povprečju učenci kos, in smiselna – da jo učenci doživljajo vredno vloženega napora. Domača naloga naj bo podpora domačemu učenju in premišljeno zastavljena.

Ob spreminjajočih se vzgojnih vzorcih lahko zaznamo tudi posebno vlogo staršev pri domačih nalogah. Škodljive so zlasti naslednje izkrivljene in skrajne prakse: ignoriranje otrokovih šolskih obveznosti in popolno nezanimanje zanje, sitno priganjaje k opravljanju domačih nalog ali pa delanje domačih nalog namesto otrok v dobri veri, da bodo

otroku s tem pomagali. Edina ustrežna pomoč je, da se za otroke in njihovo šolsko delo zanimajo in jih pri tem podpirajo tako, da jih spodbujajo k samostojnemu razmišljanju, raziskovanju in učenju ter k razporejanju in organiziranju domačega dela oz. z drugimi besedami: k prevzemanju odgovornosti za lastno delo in k razvijanju učnih in miselnih navad oz. veščin.

S tega vidika je vloga domačih nalog ali bolje rečeno strukturiranega domačega učenja še toliko pomembnejša, saj je lahko priložnost za kakovostno druženje, pogovarjanje, podpiranje otrok pri razmišljanju in razvoju nasploh. Domače delo, ki bi bilo zastavljeno tako, da bi po korakih učence vodilo skozi kakovostno učenje in utrjevanje znanja, bi v najboljših primerih lahko služilo celo kot nekakšen model za deprivilegirane otroke oz. starše, ki svojim otrokom ne morejo ponuditi zadostne učne in intelektualne podpore, tako vodeni pa bi to lažje zmogli. Za kakovostne domače naloge torej ne bi smelo biti škoda časa. S svojim odnosom do tega, kako naj se jih otroci lotevajo, pa starši dajo pomembna sporočila otroku o odnosu do šole, znanja, učenja in razmišljanja.

Formativno spremljanje v podporo učenju

Priročnik za učitelje in druge strokovne sodelavce

Priročnik obsega 7 zvezkov, zbranih v mapi, cena 12,40 €

- Zakaj formativno spremljati
- Nameni učenja in kriteriji uspešnosti
- Dokazi
- Povratna informacija
- Vprašanja v podporo učenju
- Samovrednotenje, vrstniško vrednotenje
- Formativno spremljanje v vrtcu

